

بررسی عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه محصولات کشاورزی

در گندم کاران دیم شهرستان تفرش

سلیمان رسولی آذر^۱-سعید فعلی^۲-محمد چیدری^۳-ابوالحسن یعقوبی^۴

چکیده

کشاورزی به دلیل وجود شرایط کنترل نشدنی مانند عوامل جوی، آفات، بیماری‌ها و نیز عوامل اقتصادی همچون قیمت بازار از مخاطره‌آمیزترین فعالیت‌های اقتصادی شمرده می‌شود. بنابراین با توجه به اهمیت بیمه محصولات کشاورزی در کاهش خطرپذیری و تثبیت درآمد کشاورزان، در این تحقیق، عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه محصول گندم در بین گندم کاران دیم شهرستان تفرش استان مرکزی مورد بررسی قرار گرفته است. روش تحقیق، پیمایشی و از نوع توصیفی-همبستگی می‌باشد. جامعه آماری مورد نظر شامل کلیه گندم کاران دیم شهرستان تفرش (N=14824) است که از این میان، تعداد 295 نفر با استفاده از فرمول کوکران به‌عنوان نمونه آماری به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند که در نهایت 241 پرسشنامه جمع‌آوری و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت (n=241). روایی پرسشنامه با کسب نظرات استادان ترویج و آموزش کشاورزی و کارشناسان صندوق بیمه محصولات کشاورزی مورد بررسی و اصلاحات لازم صورت گرفت. ضریب اعتبار پرسشنامه نیز با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ برابر 0/85 به‌دست آمد. نتایج تحقیق نشان می‌دهند که بین متغیرهای مستقل؛ سطح تحصیلات، نگرش نسبت به مزایای بیمه محصولات کشاورزی، آگاهی از اهداف بیمه، رضایت از عملکرد بیمه و شرکت در کلاس‌های آموزشی-ترویجی با متغیر وابسته میزان پذیرش بیمه محصول گندم رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. **واژه‌های کلیدی:** پذیرش، بیمه گندم، گندم کاران، تفرش.

---

^۱- عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد واحد مهاباد و دانشجوی دکتری ترویج و آموزش کشاورزی
^۲- کارشناس ارشد ترویج و آموزش کشاورزی
^۳- استاد دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس
^۴- دانش‌آموخته کارشناسی ارشد ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه

بخش کشاورزی در اقتصاد کشورهای در حال توسعه به خصوص ایران، به سبب در بر گرفتن فعالیت جمع کثیری از جمعیت، جایگاه ویژه‌ای دارد. از طرف دیگر، با رشد روز افزون جمعیت و افزایش میزان محصولات کشاورزی و تولیدات دامی، اهمیت و جایگاه بخش کشاورزی و زیر بخش دامپروری نمایان تر شده و لزوم به کارگیری تمام توان و امکانات جهت افزایش فعالیت‌های تولیدی این بخش و حمایت از تولید کنندگان و ماندگاری آنها در کانون‌های تولید بیشتر احساس می‌شود. با وجود اهمیت بخش کشاورزی در اقتصاد کشور، فعالیت در این بخش نسبت به سایر فعالیت‌های تولیدی و اقتصادی تفاوت‌هایی دارد (سجادی، 1378)، از جمله اینکه فعالیت در بخش کشاورزی به علت اتکاء زیاد به طبیعت، ذاتاً فعالیتی پرخطر و توأم با ریسک محسوب می‌شود (Anderson & Dillon, 1992). کشاورزی فعالیتی سرشار از مخاطرات است. در این فعالیت، انواع مخاطرات طبیعی، اجتماعی، اقتصادی و شخصی دست به دست هم داده و مجموعه‌ای شکننده و آسیب‌پذیر را برای تولیدکنندگان فراهم ساخته‌اند (Ray, 1967).

بیمه محصولات کشاورزی و دام در بین نظام‌های مختلف حمایت از تولیدکنندگان بخش کشاورزی، دامداری و جبران زیان‌ها و خسارات آنها به عنوان یکی از ابزارهای حمایتی مناسب جهت حمایت از منابع مالی تولیدکنندگان و سرمایه‌گذاران این بخش‌ها در هنگام بروز حوادث قهری و طبیعی، از سوی صاحب‌نظران علوم اقتصاد کشورها، مورد تأکید جدی قرار گرفته است (ترکمانی، 1377). بیمه محصولات کشاورزی یک مکانیزم مشارکتی در پذیرش ریسک است، اما در عمل، یک ابزار هزینه‌بر جهت انتقال ریسک از کشاورزان و تولیدکنندگان به بیمه دولتی یا خصوصی می‌باشد (Anderson & Dillon, 1992). بیمه محصولات کشاورزی یکی از مقبول‌ترین انواع وثیقه‌ها برای اعتبارات در بخش کشاورزی است. در واقع، هیچ وثیقه‌ای به سادگی و سهولت بیمه محصولات کشاورزی، در زمان‌های بحرانی و وقوع خسارات نمی‌تواند در اعاده توان مالی کشاورزان و پاسخگویی به بازپرداخت وام‌های کشاورزی نقش داشته باشد (FAO, 1990).

وسعت اراضی کشور، تنوع آب و هوایی و وجود مخاطرات جدی طبیعی از یک سو و کثرت دهقانان و کشاورزان خرده پا و متوسط که با شرایط فقر و آسیب پذیری دست به گریبان بوده و مهمتر از همه ضرورت ایجاد انگیزه کافی برای سرمایه گذاران خصوصی جهت سرمایه گذاری در بخش کشاورزی از جمله دلایلی هستند که ضرورت طرح ریزی یک نظام جامع بیمه محصولات کشاورزی را اجتناب ناپذیر می سازد. با وجود گذشت بیش از دو دهه از عمر بیمه محصولات کشاورزی در کشور، متأسفانه هنوز این بخش از صنعت بیمه در روستاها رشد مطلوبی را کسب نکرده است که این امر مستلزم ایجاد فرهنگ استفاده از بیمه محصولات کشاورزی در روستاییان است. بدین ترتیب افزایش زمینه پذیرش بیمه محصولات کشاورزی از سوی تولیدکنندگان این بخش و ترویج و اشاعه فرهنگ بیمه و ایجاد احساس التزام به بیمه در بین آنها امری مهم محسوب شده و بایستی در برنامه های توسعه ای صندوق بیمه و نظام های ترویج کشاورزی و دامداری کشور قرار گیرد (سجادی، 1378)، زیرا توسعه بیمه می تواند نقش قابل توجهی در جبران خسارات وارده به این بخش را ایفاء کند و همچنین موجبات تضمین استقلال مالی صندوق بیمه محصولات کشاورزی و رهایی و وابستگی مالی آن را به دولت فراهم آورد (دریجانی و قربانی، 1377) و باعث افزایش ارزش افزوده بخش کشاورزی و درآمد و کاهش فقر در جامعه روستایی و کشاورزی شود (رحیمی، 1379). نیل به این هدف، نیازمند شناسایی و بررسی عوامل مؤثر در پذیرش بیمه محصولات کشاورزی و موانع پذیرش آن از سوی کشاورزان و نیز بررسی دیدگاه ها و نظرات کشاورزان نسبت به این طرح می باشد تا از این طریق راهکارهایی را برای رفع موانع و تقویت نقاط مثبت در این زمینه جهت تشویق و ترغیب کشاورزان به پذیرش این طرح پیدا کنیم، از این رو این تحقیق از اهمیت به سزایی برخوردار است.

در بررسی پیش نگاشته های موجود در این زمینه؛ بهرامی و کلانتری (1385) در مطالعه خود، پیرامون مخاطره های طبیعی مؤثر بر پذیرش بیمه محصولات کشاورزی به این نتیجه رسیدند که بخش مهمی از تغییرات متغیر پذیرش بیمه، بوسیله متغیرهای طبیعی (حوادث طبیعی) تبیین می شود و بخش دیگری نیز، از عوامل غیرطبیعی (اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و مانند آن) تأثیر

می پذیرد. نتیجه این تحقیق مؤید ریسک 70 درصدی فعالیتهای کشاورزی به سبب بلاهای طبیعی بود. این در حالی بود که ترکمانی (1377) در گزارش تحقیق خود، میزان استقبال از بیمه محصولات کشاورزی را در توانایی مالی کشاورزان در تحمل هزینههای آن و همچنین درجه تمایل آنها از این فرصت، بیان کرده است. تیرایی یاری (1381) در تحقیق خود پیرامون عوامل مؤثر بر گرایش به بیمه محصولات کشاورزی در استان خوزستان به این نتیجه رسید که عواملی مانند سن، اندازه مزرعه، سابقه کار کشاورزی اثر منفی بر گرایش کشاورزان نسبت به بیمه گندم داشته است، این در حالی بود که بین متغیر میزان اعتبارات دریافت شده از سوی کشاورزان و گرایش نسبت به بیمه گندم رابطه مثبت و معنی داری به دست آورد. نعیمی نظام آبادی (1377) با هدف بررسی عوامل مؤثر بر گسترش و توسعه بیمه گندم در استان گلستان تحقیقی را انجام داد و نشان داد که شناخت و آگاهی کشاورزان از بیمه محصولات کشاورزی و مزایای آن و نیز عملکرد صندوق بیمه در بهبود کیفیت انجام تعهدات و ارائه خدمات به مشتریان در گسترش و توسعه بیمه در بین کشاورزان مؤثر است. همچنین از دیدگاه وی مبلغ حق بیمه و نحوه محاسبه آن و نیز نوع خدمات بیمه ای که صندوق بیمه ارائه می دهد در گسترش و توسعه بیمه نقش مهمی را ایفاء می کند. محمودزاده و زیبایی (1383) در تحقیق خود به نام "بررسی عوامل مؤثر بر تمایل بهره برداران کشاورزی استان کرمان به مشارکت در طرح بیمه"، متغیرهای مؤثر بر پذیرش بیمه برای دو گروه ریسک پذیر و ریسک گریز را مورد مطالعه قرار داده و به این نتیجه رسیده اند که در گروه ریسک پذیرها، نسبت بدهی به دارایی و در گروه ریسک گریزها، خدمات ترویجی بیشترین اثر را دارا هستند.

اسمیت و باکویت¹ (1996) در تحقیق خود با هدف بررسی تقاضای بیمه محصولات کشاورزی از سوی گندم کاران ایالت مونتانا پس از بررسی متغیرهای تأثیرگذار بر مشارکت کشاورزان در طرح بیمه محصولات کشاورزی، عواملی از قبیل میزان تحصیلات کشاورزان، نوسانات تولید محصول، میزان بدهی به مؤسسات اعتباری و بانکها و حق بیمه را در مشارکت کشاورزان در طرح بیمه

---

¹ Smith & Baquet

گندم، مؤثر تشخیص داده‌اند. این در حالی بود که میشارا¹ (1999) مهمترین عوامل توسعه نظام بیمه کشاورزی را افزایش سطح پوشش بیمه‌های کشاورزی، شناسایی کشاورزان هدف، تأمین اعتبارات لازم برای جبران خسارت و برقراری ارتباط مناسب‌تر با کشاورزان ذکر می‌کند. همچنین ویلیامز و همکاران² (1993) در پژوهش خود نشان دادند که با تغییر میزان حق بیمه می‌توان بهره‌برداران را به پذیرش بیمه زراعی متمایل کرد.

مواد و روش‌ها

روش مورد استفاده در این تحقیق، پیمایشی و از نوع توصیفی-همبستگی است. جامعه آماری مورد نظر شامل گندم‌کاران دیم بیمه شده شهرستان تفرش در استان مرکزی می‌باشد (N=14824). براساس فرمول کوکران، حجم نمونه به تعداد 295 نفر تعیین شد و با تعیین دهستان‌های شهرستان تفرش (6 دهستان) به‌عنوان طبقات جامعه آماری، با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای، اقدام به جمع‌آوری اطلاعات گردید و در نهایت 241 پرسشنامه جمع‌آوری و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت (n=241).

پرسشنامه ابزار مورد استفاده برای گردآوری داده‌ها و اطلاعات بوده است. جهت تعیین روایی، چندین نسخه از پرسشنامه در اختیار پانلی از متخصصان شامل استادان گروه ترویج و آموزش کشاورزی و کارشناسان بیمه محصولات کشاورزی قرار داده شد و بر حسب پیشنهادات آنها، تصحیحات لازم صورت گرفت. جهت تعیین ضریب اعتبار، تعداد 25 پرسشنامه خارج از جامعه آماری توزیع گردید (شهرستان آشتیان) و پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌های مذکور، داده‌ها وارد کامپیوتر شد و با استفاده از نرم افزار SPSS و روش آلفای کرونباخ، اعتبار پرسشنامه به میزان 0/85 به‌دست آمد.

---

¹ Mishra

² Williams et al.

نتایج و بحث

ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای کشاورزان

میانگین سن کشاورزان حدود 54 سال (53/90) و اکثریت آنها در گروه سنی 51-60 (39/9) سال قرار دارند و میانگین سابقه کشت گندم در آنها 30 سال با انحراف معیار 16 سال می‌باشد و به‌طور میانگین 46/90 هکتار زمین برای کشت گندم در اختیار دارند. میزان عملکرد از 650 تا 940 کیلوگرم در هکتار متغیر است و میانگین آن 709 کیلوگرم می‌باشد که این رقم تقریباً با متوسط کشوری (1005 کیلوگرم در هکتار) برابری می‌کند. در بررسی میزان تحصیلات کشاورزان، سؤالی که از آنها در مورد میزان تحصیلات پرسیده شد، به صورت تعداد سال تحصیلی گذرانده در مقیاس فاصله‌ای بود. سپس براساس گواهی دوره‌های مختلف آموزشی به گروه‌های بی‌سواد، ابتدایی، راهنمایی و متوسطه طبقه‌بندی شدند. با توجه به این مطالب، می‌توان گفت که میزان تحصیلات کشاورزان با میانگین تقریباً 4 سال از بی‌سواد (0) تا دیپلم (12) متغیر می‌باشد (جدول 1).

جدول 1. توصیف ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای کشاورزان (n=241)

متغیر	میانگین	انحراف معیار	کمینه	بیشینه
سن (سال)	53/90	15/54	20	76
تحصیلات (سال)	4/06	3/49	0	12
سابقه کشت گندم (سال)	29/73	15/66	4	55
سطح زیر کشت گندم (هکتار)	46/90	45/38	3	230
سطح زیر کشت گندم بیمه شده (هکتار)	24/40	29/48	0	130
میزان عملکرد گندم دیم (کیلوگرم در هکتار)	940/1	342/40	650	1550
میزان درآمد کشاورزی سالانه (هزار تومان)	7270	8574	600	30000
میزان درآمد غیر کشاورزی سالانه (هزار تومان)	1093	1133	0	300

بررسی وضعیت پذیرش بیمه محصولات کشاورزی از سوی کشاورزان

از کشاورزان پرسیده شد که چه مقدار از زمین‌های خود را تحت پوشش بیمه درآورده‌اید؟ در خصوص استقبال گندم‌کاران از بیمه گندم، 20 درصد کشاورزان عنوان نموده بودند که

استقبال و میزان پذیرش بیمه در آنها در حد خیلی کم و کم می‌باشد، در حالیکه 80 درصد آنها میزان استقبال و گرایش خود را نسبت به بیمه گندم در حد متوسط به بالا بیان کرده بودند.

جدول 2. بررسی میزان پذیرش بیمه گندم در کشاورزان

میزان پذیرش	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
خیلی کم	16	6/63	6/63
کم	32	13/27	19/9
متوسط	91	37/75	57/65
زیاد	67	27/80	85/45
خیلی زیاد	35	14/55	100
جمع	241	100	

آگاهی از اهداف و فواید بیمه گندم

از آنجا که لازمه مشارکت در فعالیتهای مختلف، تصمیم‌گیری در مورد پذیرش یا عدم پذیرش است، می‌توان گفت براساس الگوی پذیرش، آگاهی اولین مرحله در مورد پذیرش نوآوری است. در خصوص اطلاع و آگاهی از اهداف و فواید بیمه گندم، حدود 45 درصد از کشاورزان میزان این آگاهی را در حد زیاد و خیلی زیاد و 32 درصد افراد مورد مطالعه میزان این آگاهی را در حد خیلی کم و کم ارزیابی کرده بودند (جدول 3).

جدول 3. بررسی میزان آگاهی از اهداف و فواید بیمه در کشاورزان

میزان آگاهی	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
خیلی کم	17	7/05	7/05
کم	59	24/48	31/53
متوسط	55	22/82	54/35
زیاد	91	37/75	92/1
خیلی زیاد	19	7/9	100
جمع	241	100	

الویت‌بندی میزان استفاده از روش‌های آموزشی- ترویجی در خصوص پذیرش بیمه محصولات کشاورزی

از پاسخگویان خواسته شد تا میزان استفاده از روش‌های آموزشی- ترویجی را که در آگاهی و پذیرش آنها از بیمه گندم مؤثر بوده است را مشخص کنند. با توجه به جدول شماره 4 ملاحظه می‌گردد که مهمترین روش، تماس‌های ناظرین گندم با میانگین 3/41 می‌باشد که در الویت اول قرار دارد. همچنین تماس با مروجان کشاورزی در خصوص بیمه گندم و سخنرانی‌های ترویجی در الویت‌های دوم و سوم قرار دارند. با توجه به میانگین روش‌ها می‌توان ادعا نمود که فعالیت‌های آموزشی- ترویجی در خصوص پذیرش بیمه گندم در منطقه به صورت متوسطی انجام گرفته است.

جدول 4. الویت‌بندی روش‌های آموزشی- ترویجی مؤثر بر پذیرش بیمه گندم

رتبه	انحراف معیار	میانگین*	تعداد	روش‌های آموزشی- ترویجی
1	0/87	3/41	187	تماس‌های آموزشی و مشاوره‌ای ناظرین گندم
2	1/64	3/01	200	تماس با مروجان کشاورزی
3	1/26	2/84	228	سخنرانی‌های ترویجی
4	1/04	2/12	220	بازدیدهای مستمر از فعالیت‌های مراکز صندوق بیمه
5	1/14	1/23	240	برگزاری کارگاه آموزشی در خصوص بیمه گندم
6	1/24	1/23	119	استفاده از مجلات و نشریات آموزشی
7	1/04	0/98	57	استفاده از فیلم‌های آموزشی ویدئویی

* : 1= خیلی کم، 2= کم، 3= متوسط، 4= زیاد و 5= خیلی زیاد

نگرش کشاورزان نسبت به مزایای بیمه محصولات کشاورزی

در این تحقیق برای سنجش نگرش گندم‌کاران نسبت به مزایای بیمه محصولات کشاورزی، از 10 گویه استفاده شد. کشاورزان میزان موافقت خود را با گویه‌ها در یک مقیاس 5 قسمتی لیکرت (از کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم در دامنه 1 تا 5) ابراز داشتند، سپس با حاصل جمع پاسخ‌های داده شده به گویه‌ها، امتیاز نگرش پاسخگویان نسبت به مزایای بیمه محصولات کشاورزی به دست آمد. میانگین و رتبه هر گویه در جدول شماره 5 بیان شده است.

جدول 5. نگرش کشاورزان نسبت به مزایای بیمه محصولات کشاورزی (n=241)

رتبه	انحراف معیار	میانگین *	گویه ها
1	0/91	4/15	بیمه محصولات کشاورزی باعث می شود که کشاورزان، توانایی بازپرداخت بدهی خود را داشته باشند.
2	1/1	4/11	بیمه محصولات کشاورزی از وابستگی کشاورزان به وام دهندگان خصوصی می کاهد.
3	1/14	4/05	بیمه محصولات کشاورزی، خطرپذیری کشاورزان را افزایش می دهد.
4	1/16	4/01	بیمه محصولات کشاورزی باعث می شود تا کشاورزان با خیالی آسوده به کشاورزی بپردازند.
5	1/11	3/65	بیمه محصولات کشاورزی درآمد و وضعیت اقتصادی کشاورزان را ثابت و تا حدی بهبود می بخشد.
6	1/03	3/32	بیمه محصولات کشاورزی، خودیاری و کمک رسانی جمعی و روحیه تعاونی را در بین کشاورزان افزایش می دهد.
7	1/18	3/09	بیمه محصولات کشاورزی، میزان مهاجرت روستائیان به شهر را کاهش می دهد.
8	1/08	2/81	بیمه محصولات کشاورزی، اعتماد به نفس کشاورزان را افزایش می دهد.
9	1/19	2/69	بیمه محصولات کشاورزی، سرمایه گذاری های زیاد و کلان را در بخش کشاورزی افزایش می دهد.
10	1/25	2/51	بیمه محصولات کشاورزی، مشارکت در بین کشاورزان را افزایش می دهد.

* : 1= خیلی مخالفم، 2= مخالفم، 3= بی نظرم، 4= موافقم و 5= خیلی موافقم

رضایت کشاورزان از عملکرد بیمه

از پاسخگویان خواسته شد تا میزان رضایت خود را از عملکرد بیمه محصولات کشاورزی بیان کنند. با توجه به جدول شماره 5 ملاحظه می گردد که کمترین میزان رضایت کشاورزان از فاصله زمانی بین ارزیابی خسارت تا پرداخت آن می باشد که با توجه به میانگین 1/32 دامنه رضایت از آن بین خیلی کم تا کم متغیر است. بازدید بی موقع کارشناس بیمه از خسارتها نیز با میانگین 1/55 در الویت بعدی نارضایتی قرار داشت. این امر ممکن است ناشی از تنگناها و دشواری های برخاسته از کمبود کارکنان، وسیله نقلیه و ناظر در صندوق بیمه باشد.

جدول 6. میزان رضایت کشاورزان از عملکرد بیمه

رتبه	انحراف معیار	میانگین *	گویه ها
1	0/98	3/75	شرایط، مقررات و قوانین بیمه محصولات کشاورزی
2	1/14	3/53	دقت کارشناس بیمه در زمان عقد قرار داد
3	0/85	3/45	راهنمایی کشاورزان از سوی بیمه و بانک کشاورزی
4	1/12	2/49	برخورد مسئولان بیمه با کشاورزان
5	0/89	1/68	دقت کارشناس بیمه در کارشناسی جهت پرداخت خسارت
6	1/10	1/55	بازدید به موقع کارشناس بیمه از خسارتها
7	1/15	1/32	فاصله زمانی بین ارزیابی خسارت تا پرداخت هزینه

* : 1= خیلی کم، 2= کم، 3= متوسط، 4= زیاد و 5= خیلی زیاد

بررسی تأثیر متغیرهای مستقل بر میزان پذیرش بیمه محصولات کشاورزی

ضریب پیرسون محاسبه شده برای متغیر مستقل سطح تحصیلات و متغیر وابسته تحقیق، معادل $r = 0/508$ است که در سطح 1٪ معنی دار می باشد ($p = 0/000$). بنابراین با اطمینان 99٪ می توان قضاوت نمود که بین سطح تحصیلات و پذیرش کشاورزان رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. بدین معنی که هر اندازه سطح سواد افراد مورد مطالعه بیشتر بوده است، میزان پذیرش بیمه گندم توسط آنان بیشتر می باشد. در رابطه با تأثیر سواد بر پذیرش نوآوری، تحقیقات اسمیت و باکویت (1996) حاکی از این مطلب است که سواد بر پذیرش نوآوری تأثیر مثبت و معنی داری دارد که در تحقیق حاضر نیز این مطلب تأیید شده است ولی تحقیقات آرایش (1377) عدم رابطه سواد و پذیرش نوآوری را نشان داده است.

نتایج حاصل از ضریب همبستگی بین دو متغیر رضایت از عملکرد بیمه و میزان پذیرش آن ($r = 0/219$ و $p = 0/002$) نشانگر آن است که بین دو متغیر مذکور رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. یعنی با افزایش رضایت کشاورزا از عملکرد بیمه، پذیرش آن نیز توسط کشاورزان افزایش یافته است.

نتایج حاصل از ضریب همبستگی پیرسون بین دو متغیر آگاهی از اهداف و فواید بیمه گندم و میزان پذیرش بیمه گندم نشانگر آن است که بین دو متغیر مذکور رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. به عبارت دیگر هر چه میزان آگاهی گندم کاران از اهداف و فواید بیمه محصولات کشاورزی بیشتر می باشد، میزان پذیرش بیمه گندم نیز در آنها بیشتر می باشد. نتیجه تحقیق نعیمی نظام آبادی (1377) نیز بیانگر آن است که بین رساندن اطلاعات به کشاورزان و آگاه کردن آنان از اهداف و فواید بیمه با پذیرش آن رابطه معنی داری وجود دارد.

نتایج حاصل از ضریب همبستگی پیرسون بین دو متغیر شرکت در کلاس های آموزشی- ترویجی و میزان پذیرش بیمه گندم نشانگر آن است که بین دو متغیر مذکور رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. به عبارت دیگر هر چه میزان شرکت پاسخگویان در کلاس های آموزشی- ترویجی

بیشتر باشد، میزان پذیرش بیمه گندم نیز در آنها بیشتر می باشد. منفرد و کرمی (1375) نیز در تحقیقات خود صحت این فرضیه را تأیید کردند.

نتایج حاصل از ضریب همبستگی پیرسون بین دو متغیر نگرش نسبت به مزایای بیمه کشاورزی و میزان پذیرش بیمه نشانگر آن است که بین دو متغیر مذکور رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. به عبارت دیگر هر چه میزان نگرش کشاورزان نسبت به بیمه محصولات کشاورزی بیشتر می باشد، میزان پذیرش بیمه نیز در آنها بیشتر می باشد. نتیجه تحقیق نعیمی نظام آبادی (1377) نیز در راستای نتایج این تحقیق است.

جدول 7. همبستگی بین پذیرش بیمه گندم و سایر متغیرهای

متغیر	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
سن	-0/265	0/078
سطح تحصیلات	0/508**	0/000
سطح زیر کشت گندم	0/213	0/12
سابقه کشت گندم	-0/106	0/079
میزان رضایت از عملکرد بیمه	0/219**	0/002
میزان آگاهی از اهداف و فواید بیمه	0/598**	0/000
شرکت در کلاس های آموزشی - ترویجی	0/888**	0/000
میزان نگرش نسبت به مزایای بیمه کشاورزی	0/442**	0/000

** معنی دار در سطح 0/01

جمع بندی و پیشنهادها

نتایج توصیفی بدست آمده از تحقیق نشان داد که میزان استقبال و گرایش 80 درصد کشاورزان نسبت به بیمه محصولات کشاورزی در حد متوسط به بالا قرار دارد. این امر ممکن است ناشی از آگاهی کشاورزان نسبت به اهداف بیمه باشد، بطوریکه 45 درصد افراد مورد تحقیق، میزان این آگاهی را در حد زیاد و خیلی زیاد ذکر کرده اند. ناظرین گندم و مشاوره های آنان به زعم کشاورزان، مهمترین کانال کسب اطلاعات راجع به بیمه می باشند. از طرف دیگر، بیشترین نارضایتی کشاورزان از عملکرد بیمه محصولات کشاورزی، در حیطه فاصله زمانی زیاد بین ارزیابی خسارت تا پرداخت آن می گنجید. نتایج بدست آمده از آمار استنباطی نیز، گویای آن

است که میان متغیرهای؛ سطح تحصیلات، نگرش نسبت به مزایای بیمه محصولات کشاورزی، آگاهی از اهداف بیمه، رضایت از عملکرد بیمه و شرکت در کلاس های آموزشی- ترویجی و پذیرش بیمه، رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد.

در پایان نوشتار، با توجه به یافته های این پژوهش، پیشنهادهایی برای بهبود وضع کنونی، بدین شرح، ارائه می شود:

- ارائه آموزش های پیش و حین کار جهت ناظرین گندم در باب مدیریت ریسک و روش های پیشگیری و کنترل آن، من جمله بیمه محصولات کشاورزی در جهت انتقال به کشاورزان،
- با توجه به رابطه شرکت در کلاس های آموزشی- ترویجی و اهمیت تماس های ترویجی با پذیرش بیمه گندم توصیه می گردد بخش آموزش و ترویج جهاد کشاورزی شهرستان تفرش با همکاری صندوق بیمه محصولات کشاورزی به برگزاری کلاس های آموزشی برای کشاورزان اهتمام بیشتری به خرج دهند.
- با توجه به بی سوادی یا کم سوادی اکثریت قریب به اتفاق کشاورزان مورد مطالعه و تأثیر آن بر پذیرش بیمه گندم، ایجاد انگیزه و زمینه لازم برای جذب نسل جوان و تحصیلکرده به بخش کشاورزی برای توسعه کشاورزی ضروری است.
- ارتقاء آگاهی های کشاورزان در رابطه با بیمه محصولات کشاورزی و پذیرش بهره گیری از تکنولوژی، از اهمیت فراوانی برخوردار است، روشن است که ارتقاء آگاهی های کشاورزان در کنار حضور سایر عوامل (بهبود نگرش آنان) موجب می گردد که ایشان با بهره از بیمه، به یک سطح مطلوب و معقولی در روند تولید دست یابند. از این رو توصیه می گردد با استفاده از رسانه های ارتباط جمعی از قبیل رادیو و تلویزیون برای اشاعه فرهنگ بیمه تبلیغات بیشتری صورت بگیرد.
- پرداخت غرامت به موقع به کشاورزان خسارت دیده یا تدوین برنامه تخفیف برای کشاورزانی که فاصله زمانی ارزیابی خسارت تا پرداخت آن، زیاد است می تواند

رضایتمندی کشاورزان را از عملکرد بیمه افزایش دهد.

منابع و مراجع

- 1- آرایش، ب. (1377). بررسی عوامل مؤثر بر پذیرش و عدم ادامه نوآوری تکنولوژی آبیاری بارانی در بین کشاورزان ایلام. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس.
- 2- بهرامی، ع. و کلانتری، خ. (1385). بررسی مخاطره‌های طبیعی مؤثر بر پذیرش بیمه محصولات کشاورزی. بیمه و کشاورزی، سال سوم، شماره دهم. تهران.
- 3- ترکمانی، ج. (1377). تأثیر بیمه بر کاهش ریسک گندم‌کاران، جلد اول. تهران: مؤسسه پژوهش‌های برنامه ریزی و اقتصاد کشاورزی.
- 4- تیرایی یاری، ن. (1381). بررسی عوامل شخصیتی مؤثر در نوگرایی در پذیرش طرح بیمه محصولات کشاورزی توسط بهره‌برداران استان خوزستان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس.
- 5- جهانگرد، م. (1378). بررسی عوامل جذب کشاورزان به بیمه‌گذاری کشاورزی در استان کرمان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- 6- دریجانی، ع. و قربانی، م. (1377). عوامل مؤثر بر پذیرش بیمه گندم در استان مازندران. مجموعه مقالات دومین گردهمایی اقتصاد کشاورزی ایران. دانشکده کشاورزی، دانشگاه تهران.
- 7- راجرز، الف، ام. و شومیکر، اف. (1374). رسانش نوآوری‌ها، رهیافتی میان فرهنگی، چاپ سوم. (ترجمه: الف، فنایی و ع. کرمی). دانشگاه شیراز.
- 8- رحیمی، ع. (1379). سیاست‌های حمایت از کشاورزی (مطالعه موردی: بخش‌های دام و شیلات کشور). تهران: مرکز تحقیقات و بررسی مسائل روستایی وزارت جهاد سازندگی.

- 9- سوان سون، ب. (1370). مرجع ترویج کشاورزی، چاپ اول. (ترجمه: الف، شهبازی و الف، حجاران). تهران: سازمان ترویج کشاورزی.
- 10- سجادی، ف. (1378). راهکارهای عملی اشاعه فرهنگ بیمه کشاورزی. مجموعه مقالات دومین همایش سراسری مسئولین و کارشناسان صندوق بیمه محصولات کشاورزی. تهران: صندوق بیمه محصولات کشاورزی.
- 11- شاه پسند، م. (1377). عوامل مؤثر در پذیرش سیستم‌های آبیاری تحت فشار در استان تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس.
- 12- لیونبرگر، ه. و گوین، پ. (1374). انتقال تکنولوژی از محققان به بهره‌برداران کشاورزی، چاپ اول. (ترجمه: م. چیدری). تهران: انتشارات دانشگاه تربیت مدرس.
- 13- محمودزاده، م. و زیبایی، م. (1383). بررسی عوامل مؤثر بر تمایل بهره‌برداران کشاورزی به مشارکت در طرح بیمه: مطالعه موردی: پسته‌کاران استان کرمان. فصلنامه بیمه و کشاورزی، شماره دوم، سال اول.
- 14- ملک محمدی، الف. (1378). مبانی ترویج کشاورزی، چاپ هشتم. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- 15- منفرد، ن. و کرمی، ع. (1375). سازه‌های مؤثر بر پذیرش نوآوری تغذیه دام در استان فارس. مجموعه مقالات اولین سمینار علمی ترویج منابع طبیعی، امور دام و آبزیان. تهران: معاونت ترویج و مشارکت مردمی وزارت جهاد کشاورزی.
- 16- نعیمی نظام‌آبادی، م. (1377). بررسی عوامل مؤثر بر گسترش و توسعه بیمه کشاورزی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران.
- 17- Anderson, J. R. & Dillon, J. L. (1992). Risk analysis in dryland farming system. FAO. Farm System Management, Series 2. Rome.
- 18- FAO. (1990). FAO production year book. Rome: FAO Press.
- Goodwin, B. K. (1993). An empirical analysis of the demand for multiple peril crop insurance. American Journal of Agricultural Economics, 62 (3): 395-434.

- 19- Mishra, P. (1999). Agricultural risk, insurance and income: A study of the impact and design of India's comprehensive crop insurance scheme, Avebury Publishing, Aldershot, UK.
- 20- Ray, P. K. (1967). Agricultural insurance. Rome; FAO Press.
- 21- Smith, V. & Baquet, A. E. (1996). The demand for multiple peril crop insurance; Evidence from Montana wheat farms. American Journal of Agricultural Economics, 78: 189-201.
- 22- Williams, J. R., Carriker, G. L., Barnaby, G. A., & Harper, G. K. (1993). Crop insurance and disaster assistance designs for wheat and grain sorghum. American Journal of Agricultural Economics, 75: 435-447.